

Wyrok z dnia 25 czerwca 2008 r.

II UK 325/07

Osobom urodzonym po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r., wykonującą działalność twórczą lub artystyczną w ramach niepracowniczego tytułu ubezpieczenia społecznego, przysługuje prawo do emerytury w niższym wieku na zasadach dotyczących pracowników wykonujących taką działalność (§ 12 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm. w związku z art. 32 ust. 1, ust. 3 pkt 3 i ust. 4, w związku z art. 33 i w związku z art. 46 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.).

Przewodniczący SSN Andrzej Wróbel, Sędziowie SN: Zbigniew Hajn (sprawozdawca), Jerzy Kwaśniewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 25 czerwca 2008 r. sprawy z wniosku Waldemara D. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w S. o emeryturę, na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 28 czerwca 2007 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Szczecinie, przekazując temu Sądowi orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

W zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny w Szczecinie oddalił apelację ubezpieczonego Waldemara D. od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z 26 stycznia 2007 r., oddalającego jego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w S. z 12 marca 2003 r., odmawiającej mu prawa do wcześniejszej emerytury. Zgodnie z ustaleniami przyjętymi w podstawie faktycznej zaskarżonego orze-

czenia, Waldemar D. (urodzony 29 kwietnia 1951 r.) złożył 20 grudnia 2002 r. (po ukończeniu 50 roku życia) wniosek o emeryturę. Ubezpieczony działalność artystyczną jako solista i muzyk (perkusja) rozpoczął 28 czerwca 1977 r. Ubezpieczony łączył stanowisko solisty oraz perkusisty, co wynikało z charakteru wykonywanej pracy. Działalność artystyczną jako solista wokalista i muzyk perkusista wykonywał w zespołach muzycznych, a wykonując tę pracę, łączył grę na perkusji ze śpiewem solo, co zwiększało jego konkurencyjność na rynku pracy. Ubezpieczony współpracując z Polską Agencją Artystyczną „Pagart” spółką z o.o. wykonywał na podstawie umów cywilnoprawnych prace w charakterze muzyka wokalisty i perkusisty od 1980 r. do 1992 r. W ramach umowy wnioskodawca wyjeżdżał za pośrednictwem „Pagartu” do Niemiec, gdzie z przerwami pracował do 1992 r. W ramach wykonywania pracy ubezpieczony pracował jako wokalista i perkusista, to znaczy śpiewał, grając jednocześnie na perkusji.

Sąd pierwszej instancji uznał, że odwołanie nie zasługiwało na uwzględnienie. Zgodnie z art. 27 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm., powoływanej dalej jako: „ustawa”), ubezpieczonemu, urodzonemu przed 1 stycznia 1949 r., przysługuje emerytura, jeżeli osiągnął wiek emerytalny wynoszący co najmniej 65 lat, legitymuje się okresem składkowym i nieskładkowym wynoszącym co najmniej 25 lat. Stosownie zaś do art. 32 ust. 1 wskazanej ustawy, ubezpieczonym urodzonym przed 1 stycznia 1949 r., będącym pracownikami zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 pkt 1. Z kolei art. 33 ustawy stanowi, że osoby urodzone przed 1 stycznia 1949 r., ubezpieczone z tytułu działalności twórczej lub artystycznej, mają prawo do emerytury na warunkach określonych dla pracowników wykonujących działalność twórczą lub artystyczną. Następnie, Sąd pierwszej instancji zważył, że ubezpieczony urodził się 29 kwietnia 1951 r., a zatem właściwy dla oceny jego sytuacji prawnej winien być art. 46 ustawy. Zgodnie z tym przepisem, prawo do emerytury na warunkach określonych w art. 29, 32, 33 i 39 przysługuje również ubezpieczonym urodzonym po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r., i jeżeli spełniają łącznie następujące warunki: 1) nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego; 2) warunki do uzyskania emerytury określone w tych przepisach spełnią do dnia 31 grudnia 2007 r. Z kolei według § 12 ust. 1 pkt 1 lit. b oraz pkt 2 i 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalne-

go pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43, powoływanego dalej jako „rozporządzenie z 1983 r.”), pracownik wykonujący działalność twórczą lub artystyczną w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym twórców i ich rodzin nabywa prawo do emerytury, jeżeli osiągnął wiek emerytalny wynoszący dla solisty wokalisty 45 lat dla kobiet i 50 lat dla mężczyzn, wiek ten osiągnął w czasie zatrudnienia lub w ciągu 5 lat od ustania zatrudnienia i ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat działalności twórczej lub artystycznej. Zgodnie zaś z § 2 ust. 1 tego rozporządzenia, okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na określonych w nim zasadach są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

Mając na uwadze powyższe unormowania Sąd Okręgowy uznał, że skoro praca solisty wokalisty wykonywana była przez ubezpieczonego łącznie z pracą perkusisty, to wykonywał on pracę w szczególnych warunkach jedynie w części ustawowego czasu pracy. W rezultacie nie spełnił on wymagań wynikających z § 2 w związku z § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia z 1983 r.

Sąd Apelacyjny po rozpoznaniu apelacji ubezpieczonego uznał, że nie zasługiwała ona na uwzględnienie. Sąd Apelacyjny podzielił i przyjął za własne ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji. Jednakże, mimo uznania zapadłego rozstrzygnięcia za trafne, nie zgodził się z uzasadniającymi je rozważaniami prawnymi, jako pomijającymi zasadniczą i pierwotną dla rozstrzygnięcia kwestię charakteru umowy, w oparciu o którą w spornym okresie ubezpieczony wykonywał działalność artystyczną. Sąd, po rozważeniu unormowań zawartych w art. 32 ust. 1, 2 i 4 i art. 46 ust. 1 ustawy oraz w § 2 ust. 1, 3 i 12 rozporządzenia z 1983 r., stwierdził, że całokształt tej regulacji wskazuje, że konieczną przesłanką uzyskania wcześniejszej emerytury z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest pracowniczy charakter zatrudnienia osoby będącej między innymi wokalistą czy perkusistą. Stąd konieczne jest, aby 15 lat działalności twórczej lub artystycznej, jako minimum uprawniające do uzyskania świadczenia emerytalnego w obniżonym wieku, wykonywane było w ramach zatrudnienia pracowniczego, albowiem tylko wtedy można mówić o obowiązujących wymiarach czasu pracy. Jak uznał Trybunał Konstytucyjny, taka forma uprzywilejowania pracowników wobec ubezpieczonych z innych tytułów nie narusza konstytucyjnej zasady równości wobec prawa (wy-

rok z dnia 12 września 2000 r., K. 1/00, OTK 2000 nr 6, poz. 185). Tymczasem ubezpieczony, wykonując działalność artystyczną w spornym okresie od 1980 r. do 1992 r., nie był zatrudniony w oparciu o umowę o pracę. Działalność twórcza i artystyczna jest odmienna od prac powszechnie wykonywanych, co jednak nie znaczy, że nie może odbywać się w ramach stosunku pracy. Sam ubezpieczony przed 1980 r. i po 1992 r. wykonywał działalność artystyczną w ramach stosunku pracy. W efekcie, apelujący legitymuje się ponad 15 latami kariery artystycznej, jednakże dalece mniej niż 15 lat przypada na zatrudnienie pracownicze, podczas gdy wolą ustawodawcy nie było uprzywilejowanie w zakresie prawa do rozważanej emerytury wszystkich twórców i artystów, lecz tych spośród nich, którzy przez 15 lat wykonywali profesję w ramach zatrudnienia pracowniczego stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Odmienna wykładnia rozporządzenia z 1983 r. prowadziła do konieczności przyznania wcześniejszych uprawnień emerytalnych każdej osobie, która mając potwierdzone kwalifikacje do wykonywania działalności artystycznej, wykonywałaby np. przez 15 lat codziennie jeden utwór muzyczny czerpiąc z tego chociażby minimalne zyski, zaś zasadniczym źródłem jej dochodów byłoby zatrudnienie nieobjęte omawianą regulacją. Taka interpretacja pozostaje w sprzeczności z wykładnią celowościową rozporządzenia z 1983 r. Poza tym nawet wykonywanie na podstawie umowy cywilnoprawnej objętego ubezpieczeniem zajęcia zarobkowego rodzajowo zbieżnego z ujętym w omawianym rozporządzeniu i przez czas odpowiadający normalnemu wymiarowi czasu pracy, nie jest wliczane do okresu pracy w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, od osiągnięcia którego uzależnione jest uprawnienie do wcześniejszej emerytury. Takie stanowisko znajduje potwierdzenie w wyroku Sądu Najwyższego z 12 lutego 2004 r., II UK 246/03 (OSNP 2004 nr 20, poz. 358). Mając to na uwadze Sąd Apelacyjny w oparciu o art. 385 k.p.c. apelację ubezpieczonego oddalił.

W skardze kasacyjnej odniesionej do całego wyroku Sądu Apelacyjnego ubezpieczony zarzucił naruszenie prawa materialnego, przez niewłaściwe zastosowanie art. 46 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy, polegające na niezastosowaniu art. 33 tej ustawy, do którego art. 46 ust. 1 zawiera odesłanie, a który jest niezbędny dla wywiedzenia normy prawnej właściwej dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie. Skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu skargi wskazano, że Sąd Apelacyjny umotywował zaskarżone rozstrzygnięcie treścią normy wywiedzionej z art. 32 w związku z art. 46 ustawy, pomijając, że dla rekonstrukcji tej normy jest także niezbędny art. 33 tego aktu. Przepis ten trafnie przywołał w swoich rozważaniach Sąd pierwszej instancji. W rezultacie Sąd Apelacyjny całkowicie pominął ocenę, czy treść art. 33 ustawy, przez odesłanie zawarte w art. 46 ust. 1 tej ustawy oznacza, że prawo do wcześniejszej emerytury, określonej w jej art. 32 ust. 1 przysługuje na warunkach określonych dla pracowników wykonujących działalność twórczą lub artystyczną także osobom urodzonym po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r., ubezpieczonym z tytułu działalności twórczej lub artystycznej. Zdaniem skarżącego z przepisów art. 32 ust. 1, art. 33 i art. 46 ust. 1 ustawy wynika, że ustawodawca w przypadku osób wykonujących działalność twórczą lub artystyczną odstąpił od wymogu pracowniczego charakteru zatrudnienia w zakresie nabycia prawa do wcześniejszej emerytury. Wyjątek ten dotyczy zarówno osób urodzonych przed 1 stycznia 1949 r., ubezpieczonych z tytułu działalności twórczej lub artystycznej, co wynika wprost z treści art. 33, jak również osób ubezpieczonych z tytułu tej działalności a urodzonych po 31 grudnia 1948 r. i przed dniem 1 stycznia 1969 r., co wynika z odesłania zawartego w art. 46 ust. 1 ustawy. Oczywiście jest, że odesłanie w art. 46 ust. 1 zarówno do art. 32 jak i 33 ustawy oznacza, że także osoby ubezpieczone z tytułu działalności twórczej lub artystycznej, urodzone po 31 grudnia 1948 r., a przed 1 stycznia 1969 r., mają prawo do wcześniejszej emerytury określonej w art. 32 ust. 1, po spełnieniu dodatkowo przesłanek wskazanych w art. 46 ust. 1. Przyjęcie, że takie uprawnienie przysługiwałoby tylko twórcom i artystom urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r. byłoby zresztą sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego. Pełnomocnik skarżącego wskazał również, że żadne z orzeczeń, na które powołał się Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku nie odnosiło się do działalności twórczej lub artystycznej, którą ustawodawca potraktował w sposób szczególny. Dlatego w dużej mierze rozważania prawne Sądu Apelacyjnego były trafne, nie uwzględniały jednak szczególnej regulacji dotyczącej twórców i artystów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zaskarżony wyrok podlega uchyleniu, ponieważ wskazana w skardze kasacyjnej podstawa naruszenia prawa materialnego okazała się uzasadniona. W szcze-

gólności skarżący trafnie zarzucił pominięcie przez Sąd Apelacyjny art. 33 ustawy w ocenie prawnej sprawy. Rozważenie znaczenia tego przepisu dla jej rozstrzygnięcia było konieczne, ponieważ powołany w podstawach zaskarżonego wyroku art. 46 ust. 1 ustawy wprost się do niego odwołuje. Zgodnie z tym przepisem (art. 33) - w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania kwestionowanej przez ubezpieczonego decyzji - osoby urodzone przed dniem 1 stycznia 1949 r., ubezpieczone z tytułu działalności twórczej lub artystycznej, mają prawo do emerytury w wieku określonym dla pracowników wykonujących działalność twórczą lub artystyczną. Należy zwrócić uwagę na to, że wyrażenie „pracowników wykonujących działalność twórczą lub artystyczną” nawiązuje wprost do takiego samego określenia w art. 32 ust. 3 pkt 3 i ust. 4 ustawy. Wynika stąd, że ubezpieczeni twórcy, niebędący pracownikami, wykonujący działalność twórczą lub artystyczną w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (art. 32 ustawy) mogą nabyć prawo do emerytury w wieku i na zasadach dotyczących nabywania uprawnień emerytalnych przez pracowników wykonujących działalność twórczą lub artystyczną. Wobec tego, pomimo niepracowniczego charakteru zatrudnienia twórców lub artystów, ich praca na warunkach określonych w § 12 rozporządzenia z 1983 r., traktowana jest jak wykonywana w szczególnym charakterze, a ubezpieczonemu przysługuje emerytura w niższym wieku tak, jak pracownikom wykonującym działalność twórczą lub artystyczną. Wniosek ten znajduje potwierdzenie zarówno w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 22 października 2003 r., II UZP 9/03, OSNP 2004 nr 3, poz. 49; także uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2005 r., I UK 350/04, OSNP 2006 nr 5-6, poz. 89), jak i w doktrynie (zob. K. Antonów, M. Bartnicki: Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Komentarz, 2007, wyd. II, komentarz do art. 33). Zdaniem Sądu Najwyższego w obecnym składzie, stwierdzenie w art. 46 ust. 1 ustawy, że prawo do emerytury na warunkach określonych, między innymi, w art. 33 przysługuje również ubezpieczonym urodzonym po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r., jeżeli spełniają łącznie warunki określone w dalszej części tego przepisu, oznacza odniesienie wskazanej wyżej normy, wynikającej z art. 33, także do twórców i artystów urodzonych po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r. W rezultacie osobom urodzonym po 31 grudnia 1948 r. a przed 1 stycznia 1969 r., wykonującym działalność twórczą lub artystyczną w ramach niepracowniczego tytułu ubezpieczenia społecznego, przysługuje prawo do emerytury w niższym wieku na zasadach dotyczących pracowników zatrudnio-

nych w szczególnym charakterze, tj. pracowników wykonujących działalność twórczą lub artystyczną (§ 12 rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego w związku z art. 32 ust. 1, ust. 3 pkt 3 i ust. 4, w związku z art. 33 i w związku z art. 46 ust. 1 ustawy).

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego - na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z 398²¹ k.p.c.

=====